

ОСНОВНІ ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

MAIN TYPES OF INDIVIDUAL WORK OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES WHEN LEARNING ENGLISH

Самостійна робота студентів є обов'язковим елементом вивчення будь-якої дисципліни. Представлено погляди науковців на самостійну роботу студентів (методично та організаційно спрямована навчальна діяльність, яка здійснюється під керівництвом та контролем викладача та набуває особливого значення за умови скорочення аудиторних занять; вид індивідуальної пізнавальної діяльності студентів, під час якої викладачем здійснюється керівництво пізнавальною діяльністю студентів за допомогою методичних вказівок, консультацій та бесід). Узагальнено основні види самостійної роботи студентів економічних спеціальностей під час вивчення англійської мови (самостійні роботи репродуктивного типу; конструктивно-варіативного типу; евристичного типу; дослідницького типу). Установлено, що до самостійних робіт репродуктивного типу відносяться завдання, які використовуються переважно на початку вивчення граматичної теми або роботи з лексику (вправи на встановлення відповідності; складання речень за прикладом; тести на множинний вибір на закріплення нової граматичної теми або лексичних одиниць). Основною метою конструктивно-варіативних завдань (робота з текстом як фахової, так і загальної тематики; підготовка доповідей за темою, що вивчається; підготовка рефератів з країнознавства; вживання нового граматичного або лексичного матеріалу в усному мовленні після виконання вправ репродуктивного характеру) є залучення вже наявних у студентів знань для розв'язання нових завдань, проблем та розуміння явищ. Установлено, що самостійні роботи евристичного та дослідницького типу є більш цікавими для тих студентів, які не тільки мають високий рівень володіння мовою, але й ґрунтовні фахові знання. Надано приклади завдань для цих типів самостійної роботи студентів економічних спеціальностей.

Ключові слова: самостійна робота, види самостійної роботи, студенти економічних спеціальностей, англійська мова.

Individual work of students is a mandatory element of studying any discipline. The views of scientists on the students' individual work are presented (methodically and organizationally directed educational activity, which is carried out under the guidance and control of the teacher and acquires special importance under the condition of reducing classroom activities; a type of individual cognitive activity of students, during which the teacher guides the cognitive activity of students with the help of methodical instructions, consultations and conversations). The main types of individual work of student of economic specialties while learning English (individual work of the reproductive type; constructive and variational type; heuristic type; research individual work) are summarized. It is established that individual work of the reproductive type includes typical tasks that are used mainly at the beginning of studying a grammar topic or working with vocabulary (matching; making up sentences based on an example; multiple-choice tests for consolidating new grammar or lexical units). The main purpose of constructive and variational tasks (working with the text of both professional and general topics; preparing reports on the topic being studied; preparing essays on country studies; using new grammar or lexical material in oral speech after completing exercises of a reproductive nature) is to involve students' knowledge for solving new tasks, problems and understanding phenomena. It is found out that individual work of the heuristic and research type is more interesting for those students who not only have a high level of language proficiency, but also thorough professional knowledge. Examples of tasks for these types of individual work for students of economic specialties are provided.

Key words: individual work, types of individual work, students of economic specialties, English.

УДК 378.147.111.041
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.43>

Іваніга О.В.,

ст. викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Тарасенко С.Є.,

ст. викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Уміння самостійно приймати рішення, будувати алгоритм власних дій та відповідати за результати роботи – є дуже важливими вимогами, які висуваються до сучасних фахівців. Навички самостійної роботи є дуже важливими і для уміння працювати з великою кількістю інформації, з якою зіштовхуються спеціалісти майже в усіх сферах. Саме тому, необхідно розвивати навички самостійної роботи студентів, починаючи з першого курсу як під час вивчення профільних дисциплін, так і дисциплін загального характеру.

Необхідно зазначити, що наразі на вивчення англійської мови на немовних факультетах відводиться досить мало часу на аудиторну роботу, разом із тим, обсяг матеріалу, який має опанувати

студент не зменшився, а деколи навпаки збільшився. Вирішенню цієї проблеми, значною мірою, сприяє ефективна організація самостійної роботи студентів, завдання з якої відповідають рівню знань та потребам студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що науковці зверталися до вивчення проблеми організації самостійної роботи студентів. Зокрема, І. Задорожня вивчала проблему саморегуляції навчальної діяльності студентів як психологічний чинник індивідуалізації самостійної роботи з іноземної мови, В. Король та О. Савченко досліджували роль самостійної роботи студентів у формуванні майбутнього спеціаліста, О. Костенко вивчала особливості організації самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання, А. Котовою досліджено особливості

організації самостійної роботи студентів вітчизняних університетів, О. Черновол-Ткаченко висвітлено зміст та завдання науково дослідницької діяльності студентів університету.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Високо цінуючи вклад науковців, вважаємо, що у науковій літературі недостатньо проаналізовано види самостійної роботи студентів економічних спеціальностей під час вивчення англійської мови.

Отже, **метою** публікації є аналіз видів самостійної роботи студентів економічних спеціальностей під час вивчення англійської мови та висвітлення досвіду впровадження цих видів робіт у освітній процес.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

- узагальнити погляди науковців на сутність самостійної роботи студентів;
- висвітлити умови та фактори ефективної організації самостійної роботи студентів;
- визначити основні види самостійної роботи студентів економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На основі аналізу наукової літератури можна стверджувати, що у науковій літературі існує декілька підходів до визначення сутності самостійної роботи студентів. Так, В. Король та О. Савченко визначають самостійну роботу як обов'язковий елемент процесу навчання, яка виконується за завданням викладача у спеціально відведений для цього час. При цьому викладач керує та контролює самостійну роботу, але не приймає участі безпосередньо у виконанні завдання. Під час виконання завдання метою студентів є осмислення матеріалу, що вивчається, виділення головних ідей та знаходження відповідей на питання [3, с. 11].

За О. Костенко самостійна робота – це методично та організаційно спрямована навчальна діяльність, яка здійснюється під керівництвом та контролем викладача та набуває особливого значення за умови скорочення аудиторних занять [4, с. 54].

А. Котова визначає самостійну роботу студентів як вид індивідуальної пізнавальної діяльності, під час якої викладачем здійснюється керівництво пізнавальною діяльністю здобувачів освіти за допомогою методичних вказівок, консультацій та бесід [5, с. 40].

Отже, узагальнюючи погляди науковців, самостійну роботу студентів можна розуміти як пізнавальну діяльність студентів, головною ознакою є самостійність мислення та дій, але які плануються та керуються викладачем.

Ефективність організації самостійної роботи обумовлюється низкою умов та факторів, які необхідно враховувати під час організації навчання: готовність студентів до виконання самостійної роботи, наявності або відсутності мотивації

до вивчення іноземної мови, наявності або відсутності у здобувачів освіти навичок письма, аудіювання, говоріння, уміння проводити пошук необхідної інформації з одного боку, та правильного добору завдань для самостійної роботи з іншого боку. Завдання для самостійної роботи студентів мають бути чітко сформульованими та відповідати темам, що вивчаються, та рівню знань студентів [1; 2; 6].

Необхідно зазначити, що основні види самостійної роботи студентів не відрізняються від інших навчальних дисциплін та поділяються на самостійну роботу:

- репродуктивного типу;
- конструктивно-варіативного типу;
- евристичного типу;
- дослідницьку [1; 2; 3; 8].

До самостійних робіт репродуктивного типу відносяться завдання, які використовуються переважно на початку вивчення граматичної теми або роботи з лексику. Основною метою самостійних робіт такого типу є оволодіння алгоритмом виконання практичних дій. Такі види самостійної роботи сприяють кращому запом'ятовуванню навчального матеріалу та формуванню відповідних мовних навичок. До таких вправ можна віднести:

- вправи на розкриття дужок для обрання правильної форми дієслова;
- вправи на встановлення відповідності;
- складання речень за прикладом;
- тести на множинний вибір на закріплення нової граматичної лексики або лексичних одиниць.

Основним недоліком самостійної роботи репродуктивного типу є низка здатність до узагальнення, тому його рекомендовано використовувати тільки на початковому етапі та доповнювати іншими завданнями [5; 8].

Основною метою конструктивно-варіативних самостійних робіт є залучення вже наявних у студентів знань для розв'язання нових завдань, проблем та розуміння явищ [5, с. 45]. За допомогою самостійної роботи цього виду студенти учаться порівнювати різні граматичні конструкції, розуміти відмінність між синонімами, відчувати відтінки значення англійських слів, розвивають розумову активність та створюють передумови для переходу до самостійної роботи творчого типу.

До найбільш розповсюджених вправ, які відносяться до самостійної роботи конструктивно-варіативного типу можна віднести:

- роботу з текстом як фахової, так і загальної тематики;
- підготовка доповідей за темою, що вивчається, використовуючи алгоритм, що запропонований викладачем;
- підготовку рефератів з країнознавства;
- вживання нового граматичного або лексичного матеріалу в усному мовленні після виконання вправ репродуктивного характеру.

З досвіду роботи можна твердити, що дієвим є проведення цих робіт, базуючись на комунікативному підході та за допомогою створення ситуацій, наближених до реальних (інтерв'ю, представлення телефонних розмов, невеликі виступи за темами). Під час таких видів робіт студенти вчать як правильно ставити питання, так і відповідати на них. Такий підхід до конструктивно-варіативних завдань для самостійної роботи мотивує студентів до «живого мовлення», наближує їх до реальних ситуацій, використання ідіоматичних виразів, професійної лексики тощо [6].

Наприклад, під час вивчення теми «Складові міжкультурної компетенції» ми спочатку акцентуємо увагу на основних моментах, з якими будуть знайомитися студенти (поняття й структура міжкультурної компетенції; рівні міжкультурної компетентності, засоби її підвищення; основні підходи та принципи до формування міжкультурної компетентності; визначення рівня власної міжкультурної компетентності, оптимальний вибір засобів її підвищення).

Після цього ми виділяємо зі студентами основні лексичні одиниці, які будуть корисними для обговорення цієї теми (*acculturation, accumulation, cross-cultural, culture-specific approach, discrimination, diversity, evangelization* та інші). Необхідно зазначити, що нами приведено орієнтовний набір лексики, який може змінюватися в залежності від рівня знань студентів. Після попередньої підготовки викладач розподіляє студентів на підгрупи та надає завдання самостійно підготувати доповідь та (або) презентацію за цією темою. На наступному занятті студенти представляють результати своєї самостійної роботи та обговорюють їх в академічній групі.

Розвитку навичок читання англійською мовою сприяє самостійна робота з невеликими за обсягом текстами як загальної тематики, так і професійного спрямування. Для цього ми пропонуємо студентам прочитати та перекласти тексти із журналів, статті на економічних веб-сайтах та форумах, уривки з енциклопедій тощо. Як правило, у цьому разі ми пропонуємо студентам виконати такі вправи як:

- правда чи неправда відповідно до тексту;
- співвіднесення підзаголовків до абзаців;
- розташування абзаців у логічному порядку і обґрунтування обраного порядку;
- знаходження фактологічних помилок в логічній послідовності тексту економічного спрямування;
- заповнення пропусків у тексті;
- вираження власного відношення та аналіз тексту;
- співвіднесення професійної лексики з її визначенням тощо.

Самостійні роботи евристичного типу, як правило, використовуються з другого курсу навчання, коли у студентів є вже розуміння алгоритму

виконання завдання та власних дій. На відміну від завдань для самостійної роботи конструктивно-репродуктивного типу, тут студенти мають самостійно формулювати завдання та формувати план його виконання. Цей тип самостійної роботи вимагає більш ґрунтовного розуміння явищ та процесів та включає у себе творчу діяльність.

У цьому разі студентами проводиться пошукова діяльність, робляться осмислені узагальнення, формулюються обґрунтування способів, які використовуються студентами. На цьому етапі студенти починають здійснювати пошукову діяльність [10].

Наприклад, вивчаючи тему «Стереотипи та узагальнення» у межах дисципліни «Міжкультурна комунікація у міжнародному бізнесі» ми пропонуємо студентам підготувати презентацію, розкривши основні, на їх погляд, моменти. Слід відмітити, що студенти із великим задоволенням приймають участь в опрацюванні цієї теми. Як правило, вони акцентують увагу на таких моментах як цінності національних культур, атрибуція та її роль в міжкультурній комунікації, помилки атрибуції, механізми формування забобон, стереотипів й узагальнень як способів сприйняття соціальної дійсності, виникнення психологічних реакцій на стикання з іномовною культурою, керування психологічними реакціями на стикання з іншими культурами.

Продовженням самостійних робіт евристичного типу є дослідницькі самостійні роботи. Під час виконання таких робіт здійснюється реалізація творчих здібностей студентів. Вони проявляють критичне мислення, намагаються довести власну точку зору на проблему, що розглядається. Під час виконання таких робіт студенти самостійно формулюють мету роботи, з'ясовують якої інформації не вистачає для виконання завдання, передбачають шляхи пошуку інформації, самостійно працюють над темою та здійснюють самоконтроль навчальної діяльності. Самостійність у цьому виді завдань передбачає застосування знань для створення нового способу розв'язання міжпредметних завдань у новій нестандартній ситуації. Прикладом дослідницьких самостійних робіт студентів є написання статей або тезисів для конференцій різного рівня з їх подальших захистом. Участь студентів у наукових заходах з одного боку формує науковий світогляд молодих людей, а з іншого сприяє більш глибокому вивченню мови [7; 8].

Зазначимо, що самостійні роботи третього та четвертого типу є більш цікавими для тих студентів, які не тільки мають високий рівень володіння мовою, але й ґрунтовні фахові знання.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що правильний з методичної точки зору добір виду самостійної роботи та посиленість завдання сприятиме розвитку мовних навичок студентів, поглибленню та розширенню фахових знань, пробудженню інтересу до навчання, оволодінню процесами

пізнання, формуванню здатності брати на себе відповідальність та самостійно вирішувати навчальну проблему.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брода М. В. Тенденції організації самостійної роботи студентів з англійської мови. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 4. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_4_38.pdf.
2. Задорожна І. П. Саморегуляція навчальної діяльності студентів як психологічний чинник індивідуалізації самостійної роботи з іноземної мови. *Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі : Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2008. № 13. С. 47–54
3. Король В. М., Савченко О. П. Самостійна робота студентів університету як складова підготовки майбутнього фахівця. *Організація самостійної роботи студентів*. Черкаси : Вид-во ЧДУ. 2003. С. 9–13.
4. Костенко О. В. Самостійна робота студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання та її інформаційно-методичне забезпечення при вивченні іноземної мови. *Вісник Запорізького національного університету (Сер. Педагогічні науки)*. 2014. № 2(23). С. 52–61.
5. Котова А. В. Організація самостійної роботи студентів вітчизняних університетів у другій половині ХХ століття : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2010.
6. Удовенко І. В., Котова А. В. Використання ігрових ситуацій під час вивчення англійської мови на немовних факультетах ВНЗ. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2013. Вип 23. С. 102–108.
7. Лавриш Ю. Е. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут»*. Сер. : Філологія, Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 72–76.
8. Лекції з педагогіки вищої школи / за ред В.І. Лозової. Харків : ОВС. 2006. 296 с.
9. Мочалова, Н. С. Завдання для самостійної роботи студентів із розвитку навичок усного мовлення. *Гуманітарний вісник НУК*. 2010. Вип. 3. С. 64–66
10. Черновол-Ткаченко О. О. Науково-дослідницька діяльність студентів у ВНЗ України: зміст і завдання <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/4930/2/O.O.%20Chornovol-Tkechanko.pdf>